

Posudek na bakalářskou práci

Kamilly Havlíkové

Karel Klostermann im Spiegel der deutsch-tschechischen Beziehungen und des kulturellen Lebens in der zweiten Hälfte des 19. und am Anfang des 20. Jahrhunderts.

Předložená bakalářská práce rozvíjí v poslední době frekventovanější problematiku česko-německé vícejazyčnosti v širších kulturněhistorických souvislostech. Zabývá se životem a dílem Karla Klostermanna, známého beletristického autora a publicisty převážně šumavských námětů a motivů, který bývá často považován za modelový případ dvojjazyčného autora s různou úrovní reflexe v obou jazykových a kulturních společenstvích. Navzdory početným pracím z posledních let týkajících se různých aspektů jeho tvorby byla analýza jeho hodnocení česko-německého soužití nejen na Šumavě zmiňována mnohem méně často. Autorčiny dobře zformulované otázky (s. 30–31) usilují postihnout sociální a kulturní aspekt Klostermannova díla v souvislosti s ústředním, již v názvu zformulovaným tématem, a to jak v publicistice, tak v beletrii, a to pochopitelně v obou jazycích. Snad by prospěla modifikace názvu práce, zejména spojení **Karel Klostermann im Spiegel der deutsch-tschechischen Beziehungen** sugeruje autorčin úmysl zabývat se i recepcí jeho tvorby v česko- i německojazyčném prostředí, což z pochopitelných důvodů není jejím momentálním záměrem.

K úvahám o těchto otázkách autorka předsadila rovněž kapitoly o česko-německých kulturních a politických dějinách „dlouhého“ 19. století. V obecně historických pasážích nacházím řadu věcných nesrovnalostí (častěji neujasněná terminologie tschechisch vs. böhmisch, alldeutsch vs. großdeutsch, např. s. 16, 18 – zde zvláště zavádějící ve výkladu o státním právu), ale i interpretačně neudržitelných tvrzení (o odmítnutí myšlenky společného společenství Čechů a Němců německou stranou v roce 1848, s. 16; o pesimismu o dalším rozvoji „lidové české literatury“ v 90. letech 19. století, s. 14; o výskytu antisemitismu u Němců (proč ne u Čechů)?, s. 12, 19; o jazykové otázce ve školství, např. na s. 10, 16). Místy není zřejmé, zda autorka se vyjadřuje v českém zemím, Čechách či Šumavě. Neškodilo by jistě tuto obecnou část více a kritičtěji propracovat, a nebylo by nutně třeba si vybírat větší množství sekundární literatury! Dále se autorka rovněž pokusila zrekonstruovat Klostermannovu jazykovou biografii na základě četných autoreferencí i dobových svědectví. Ve zdařilé analýze bych byl přece jen občas při vyhodnocování jednotlivých údajů opatrnější. Přes Klostermannovo přihlášení se k „češství“ bez rozdílu původu (patrně rovněž „zdůvodněném“ výskytem příslušného „mateřského“ jazyka) lze zaznamenat i nadále i vlastní tvrzení připouštějící obě národní (resp. kulturní a jazykové) identity (srov. s. 26 vs. s. 30, a dále s. 33, 51, 56). Některé důvody opuštění jeho dosavadní literární jazykové praxe (údajná změna redakce v Politik, s. 33) mě rovněž nepřesvědčují.

Neznamená to ovšem, že bych sám o jistější motivaci věděl. Jazyková výměna je jev velmi komplexní a složitý a podléhá řadě faktorů „objektivní“ i „subjektivní“ povahy, ne vždy historičkám a historikům literatury a kultury zjevným.¹

K prohloubenějšímu výkladu jeho jazykové biografie by nepochybně pomohla i analýza německých článků z *Deutscher Volksbote* a *Budweiser Zeitung* (s. 56), krizizujících Klostermannovu novou jazykovou praxi. Ty autorka patrně nezná a cituje až Klostermannovu reakci na ně.²

Vlastní část práce tvoří ovšem interpretace Klostermannovy beletrie a publicistiky. V Bibliografii shrnula autorka prameny, s nimiž pracovala – škoda, že nezhodnotila rovněž jeho žurnalistické příspěvky ve vídeňské *Wanderer*, resp. českojazyčné příspěvky v *Hlasu národa* a *Národní politice* (s. 51). Rozšířit pramennou základnu by jí přitom pomohla Retrospektivní databáze české literatury 1775–1948 ÚČL AV ČR (<http://retrobi.ucl.cas.cz/retrobi/domu.5>), resp. další údaje uvedené u hesla „Karel Klostermann“ v *Lexikonu české literatury*. Argumentační linie jejího výkladu by patrně nedoznala větších změn, více by ovšem ozřejmila časovou proměnu, „zlom“ jeho literárnějazykové praxe, totiž rozhodnutí publikovat práce i v češtině (a posléze výlučně v ní). Cenné jsou autorčiny výklady dílčích fejetonů, povídek, románů, mnohdy s komparativním aspektem (za mnohé: fejeton *Erbauerlichkeiten aus Kaschparkowitz* s. 39; *Erleuchtung, Triumph und Ende*, s. 44; role přírody v *Böhmerwaldskizzen* jako smiřujícího elementu, s. 47; úvaha o mizivém zastoupení tématu národnostního sporu v jeho „šumavských románech, ovšem jeho akcentování ve „vídeňském“ románu *Za štěstím*, s. 67–75). Česko-německé soužití se v Klostermannově beletrii zrcadlí spíše prostřednictvím úvah o jazyku/jazycích v heterogenních prostorů, jeho/jejich užívání a následném hodnocení této jazykové praxe. Podle autorky se potenciální konflikty ve fikčním prostředí Klostermannových prací odehrávají „spíše na regionální úrovni, tzn. mezi českou a německou, respektive bavorskou částí Šumavy.“ S tímto závěrem nezbyvá než souhlasit.³ Otázkou ovšem zůstává, zda regionální příslušnost českojazyčných a německojazyčných Šumavanů je skutečně vždy silnějším projevem loajality obou společenství než jazyková (a do jisté míry i kulturní) proklamovaná loajalita šumavských německy mluvících obyvatel na obou stranách zemské (ale i státní) hranice.

¹ K tomu srov. např. Georg Kremnitz, *Mehrsprachigkeit in der Literatur : wie Autoren ihre Sprachen wählen : aus der Sicht der Soziologie der Kommunikation*, Wien 2004.

² Další výklady přináší – ovšem bez většího zohlednění českojazyčných pramenů – disertační práce Mareile Ahrndt *Karl Klostermann (1848 - 1923) als Schriftsteller in zwei Sprachen : die allmähliche Wandlung eines Deutschen zum tschechischen Literaten*, Frankfurt/M. 1995.

³ Jistou výjimku by mohla znamenat analýza historické povídky – byť ironicky zaměřené – (jinak žánru u Klostermanna velmi mizivě zastoupeného) *Dvě gardy = Zwei Garden : velká bitka u Štěkně L.P. 1848*, Štětka 2004.

Při vědomí dílčích výhrad v literární části předložené práce však oceňuji řadu cenných autorčiných interpretačních postřehů k jednotlivým Klostermannovým pracím. Za sympatické považuji i patrné osobní zaujetí tématem, které nicméně nepřerůstá v nekritickou apologii „svého“ autora. Z těchto důvodů práci kandidátky doporučuji k obhajobě.

Praha, 6. června 2016

PhDr. Václav Petrboš PhD.